

P Ä L K Ä N E E N P I T Ä J Ä N
K I I N T E Ä T M U I N A I S J Ä Ä N N Ö K S E T

Kertomus inventointimatkasta, jonka ylioppilas
Aarni Erä-Esko suoritti Muinaistieteellisen
Toimikunnan stipendiaattina 20.8. - 11.10.1947.

ALKULAUSE

Ryhdyttyäni suorittamaan Pälkäneen pitäjän muinaisjäännösten inventointia osoittautui seutukunta niin rikkaaksi muinaisjäännöksistä, että olin pakoitettu rajoittamaan työalueeni miltei yksinomaan esihistoriallisia kiinteitä muinaisjäännöksiä koskevaksi. - Mainittakoon kuitenkin muutamia lahjaksi saadut, 1720-1800 lyödyt, maasta löydetyt rahat, jotka selvitin ja luovutin maist. J. Voionmaalle, liittämättä niitä tähän kertomukseen.

Muutamia paikkoja, esim. Myttälän kansakoulun ympäristössä, on harjoitettu suoranaista muinaisjäännöksen raiskausta: Koulu on rakennettu uhrilehdon paikalle, jossa olevat uhrilähteet on ajettu maata täyteen, jäännöksistä päättelemäni polttokalmiston kivet on räjäytetty ja suurin osa puista on hakattu poikki. - Vielä kuitenkin kohoaa pyhän paikan reunasta muutama tuuhea kuusi ja lehtevä pihlaja sekä pahoin karsittu uhrimänty, jotka kaikki ovat ärsyttämässä ja kuohuttamassa seudun kansakoulutarkastajan leppymätöntä vihaa uhrilehtoa kohtaan: Hän on määrännyt kaadettavaksi kaikki koulun tontilla olevat puut ja alueen tasoitettavaksi vaakasuoraksi urheilukentäksi. - Jätin koulun opettajattarelle edelleen johtokunnalle toimitettavaksi kirjallisen kiellon tarkastajan suunnitelmien ilman asianomaista lupaa toteuttamiesta.

Siellä, missä muinaisjäännökset on saatettu aikoinaan maanomistajan tietoon, on ne yleensä hyvin säilytetyt, eikä niillä ole hävitetyksi tulemisen vaaraa ainakaan lähitulevaisuudessa paitsi Luikkalan Liettennenän kivikautisella asuinpaikalla: Mv. Esa Järvisen tilalla aiotaan aloittaa päärakennuksen, puutarhan ja rantaportaiden rakennustyöt kesällä v 1948. Ellei kaivaustyötä suoriteta alku-

kesällä, tulee asuinpaikka olemaan rakennustyömaan tiellä.

Uhrikivien (Ahtila ja Lassila) kuopat ovat Laitikkalan Kokkolan vanhan isännän kertoman mukaan rapautuessaan huomattavasti madaltuneet, osa hänen aikanaan suorastaan kadonnut. - Olisiko syytä suunnitella niille jotain säilytysmenetelmää, jolloin ne eivät olisi sään välittömän vaikutuksen alaisina?

Mitä tulee Pälkäneen Museoon, on tällä hetkellä sen suurin nähtävyys kaikki se inhimillisen raivon ohjaaman hävitysvimman purkaus, mikä voidaan puristaa irti suomalaisesta palosotilaasta.

Etupäässä maist. Runo Uotilan loihtiman suuren innostuksen varassa koottiin ennen talvisotaa museon perustamiseksi varoja iltamilla. Melkoiset määrät kansatieteellistä ja esihistoriallista tavaraa koottiin kuorma-autolla kierrellen jokaisesta Pälkäneen kolkasta. Kun saadut esineet sitten koottiin ja järjestettiin maist. Uotilan johdolla tuli Pälkäneen palokunnan omistaman, museolle väliaikaisesti luovutetun, suurehkon tuulimyllyn 3 kerrosta täyteen mitä monipuolisinta tavaraa: ryijyjä, pukuja, kivi-esineitä, vanhoja työkaluja, ajopelejä y.m.

- Puoli vuosisataa sitten ^{iv}niittät pälkäneläiset katoamaton ta mainetta kirkonraiskauksella; nyt on täydellinen renessanssi puhjennut museorakennuksessa: - Pari vuotta sitten tunkeutui Pälkäneen palokunta lukot murtaen, museonhoitejalle mitään ilmoittamatta, museorakennukseen. Esineet sysättiin syrjään ja viskottiin toistensa päälle. Alakerta täytettiin kalkkisäkeillä joista paksu, valkea pöly nousi viimeiseen kerrokseen asti ja laskeutui kaikkien museoesineitten päälle.- Vain vaivoin saat-
taa Blåfield-suvussa periytyneet hienot, pitsikoristeiset, Myt-

täälän kartanon entisen herran, Tomas Henrik Adlercreutzin vaatekappaleet kalkin alta eroitttaattavallisista talonpoikaisista ta-keista ja mantteleista.

Kiitollisena saan mainita, että tämän stipendityöni teknil-lisessä suorituksessa olen saanut ohjausta ja apua toht. Ella Kivikoskelta, maist: Leppäaholta, Luholta ja Meinanderilta.

Lappeella 28.11.47

Aarni Erä-Esko

S I S Ä L L Y S L U E T T E L O :

	Siv.
KARTTA	7
 I. KIVIKAUTTSET ASUINPAIKAT:	
✓ 1. Luikala, Liettemenä	8
✓ 2. Huhti, Hirvo	10
3. Huhti, Lahtinen	11
4. Paino, Peltomaa	12
 II. RAUTAKAUTISET KALMISTOT:	
A. P o l t t o h a u d a t:	
✓ 1. Laitikkala, Kokkostenkärki	13
2. Harhala, ✓ Ylinen ja ✓ Värilä, Hinninmäki .	"
✓ 3. Mälkilä, Koivuniemi	"
✓ 4. Huhti, Uotila	15
5. Myttäälä, Kansakoulu	"
✓ 6. Epaala, Hylli	"
B. K u m p u k a l m i s t o:	
✓ Luikala, Varsakangaraisenmäki	16
C. R u u m i s k a l m i s t o:	
✓ Onkkaala, Ristiänmäki	16
 III. UHRILEHTO:	
Myttäälä, Kansakoulu	17
 IV. UHRIKIVET:	
✓ 1. Äimälä, Lassila	18

2. Laitikkala, Ahtila 18

V. UHRIKÄÄTEET:

1. Laitikkala, Unaanmäki 18
2. Myttäälä, Perkiönvuori "
3. Kirvu, Kiruunlinna "
4. Sappee, Sammasjärvi 19
5. Myttäälä, Kansakoulu "

VI. MUINAISLINNAT:

1. Hunttilan linnavuori 19
2. Kiruunlinna "
3. Hiitolinna "
4. Kukkola, Porkkallio "
5. Uutanan linnamäki 20

VII. KIVIRÖYKKIÖT:

1. Salmentaka, Sulkajärvi 21
2. Sappee, Hartikkala 22
3. Laitikkala, Niinikoski "
4. Laitikkala, Kokkola "

VIII. KIVITARHA:

Luikala, Korkeisvuori 23

IX. KIVIAITA:

Salmentaka, Siikin ja Pöökin aita 24

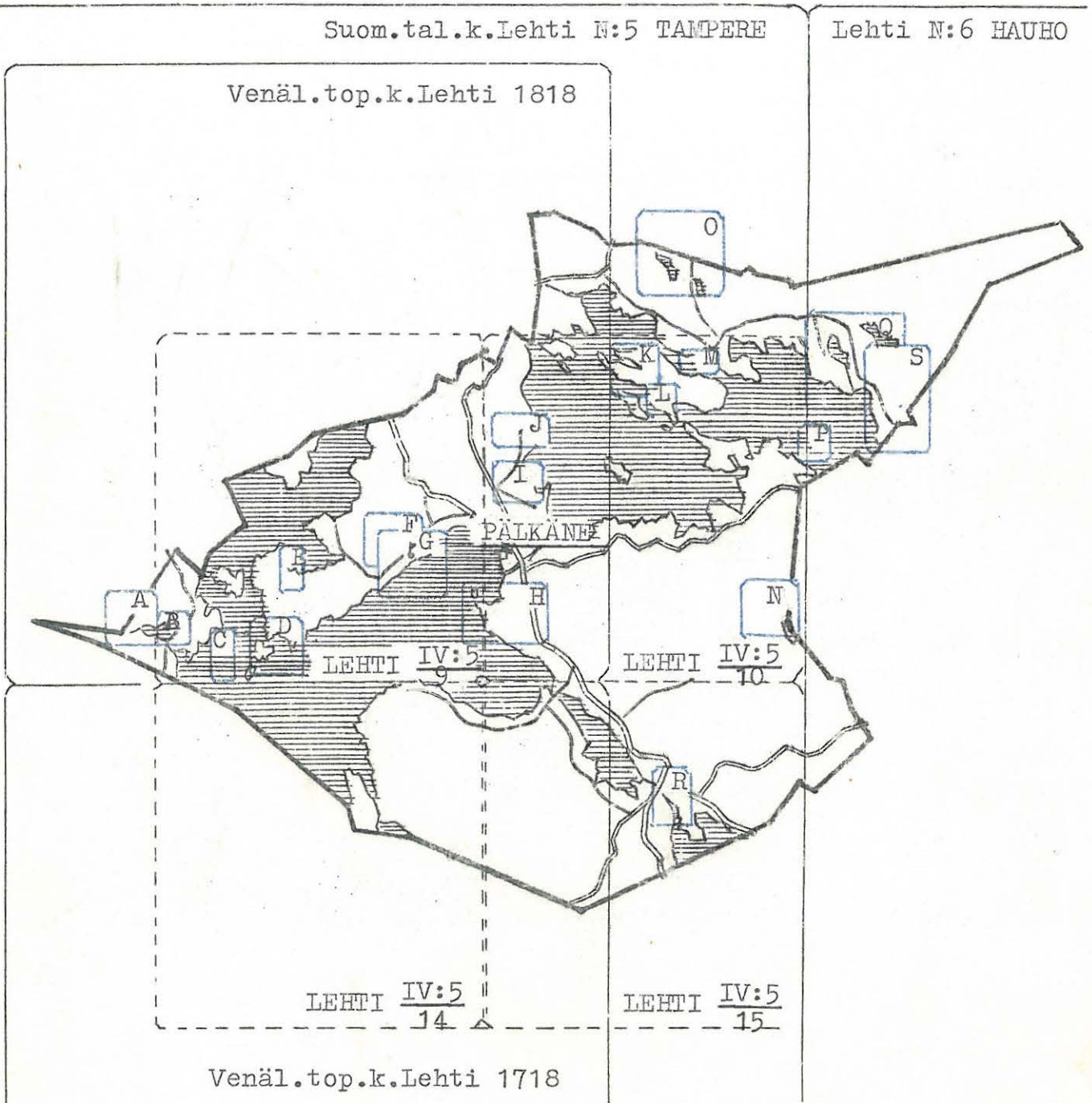
X. RYSSÄNKUOPAT:

Huhti, Korhoniemi 25

XI. UUNIKIVET:	
1. Seitsiö, Santerinlahti	27
2. Myttäälä, Lautaanmaa	28
XII. KIRKONRAUNIO:	
Paino, Jarmunen	29
XIII. KALLIOLUOLA:	
Sappee, Mäyränpesän luola	29
XIV. HIOINKIVI:	
Huhti, Paavola	30
XV. Stipendimatkalla lahjaksi saadut, irtolöydöiksi osoittautuneet esineet	31

KERTOMUKSESSA MAINITTUJEN LÖYTÖPAIKKOJEN PEITE-
PIIRROSTEN SEKÄ PÄLKÄNETTÄ ESITTÄVIEN KARTTALEH-
TIEN SIJAINNIT Osoittava KARTTA 1:200.000

A.....Ven.top.k. Lehti 1818	O..Suom.tal.k.Lehti N:5 TAMPERE
B,C,D,E,F,G. Pit.k. - " - $\frac{IV:5}{9}$	P,Q. " " " " N:6 HAUHO
H..... - " - - " - $\frac{IV:5}{9-10}$	R..... Luonnos
I,J,K,L,M,N... " - - " - $\frac{IV:5}{10}$	S..Suom.tal.k.Lehti N:6 HAUHO

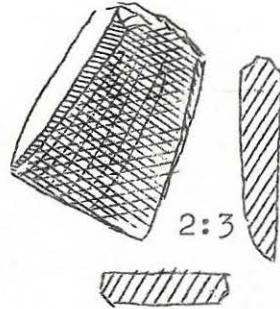
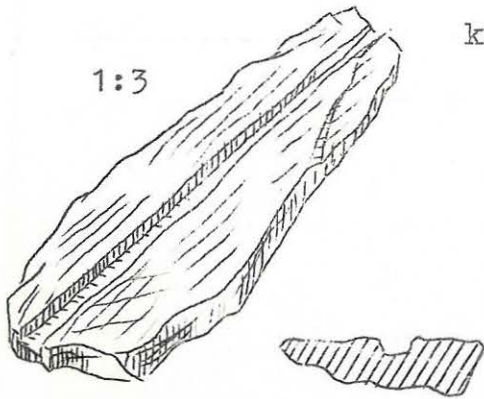

I. KIVIKAUTISET ASUINPAIKAT:

1. Luikala, Liettennenä. (Ent.Seppälän talon maalla)

Maanomistaja: Mv. Esa Järvinen, os. Pohjalahti, Luikala

Aikaisemmat löydöt: 11792:1, nuolenvarrensilittäjä, ruskeanharmaata kiveä, koko 217×73×26 mm;

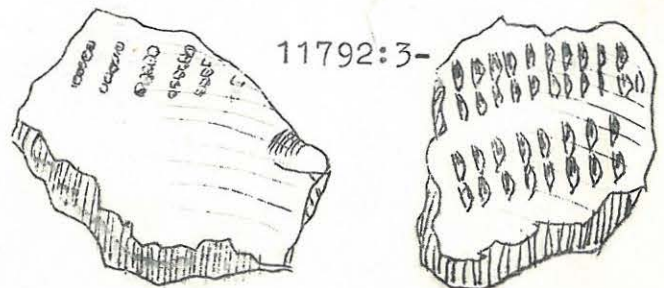
11792:2, taltta, umbranvärinen, koko 52×38-29×13 mm, jotka mv. Järvinen lahjoitti 5.9.47. Kansallismuseolle.

Luikalan saaren länsiosassa olevan mv. Esa Järvisen omistaman Seppälän tilan vanhan saunan luo tuovalta tieltä löysi v.1945 joku Järvisellä töissä olleista Kalle Malmin perheen jäsenistä taltan 11792:2. Myöhemmin löytyi vanhan saunan luota nuolenvarrensilittäjä 11792:1

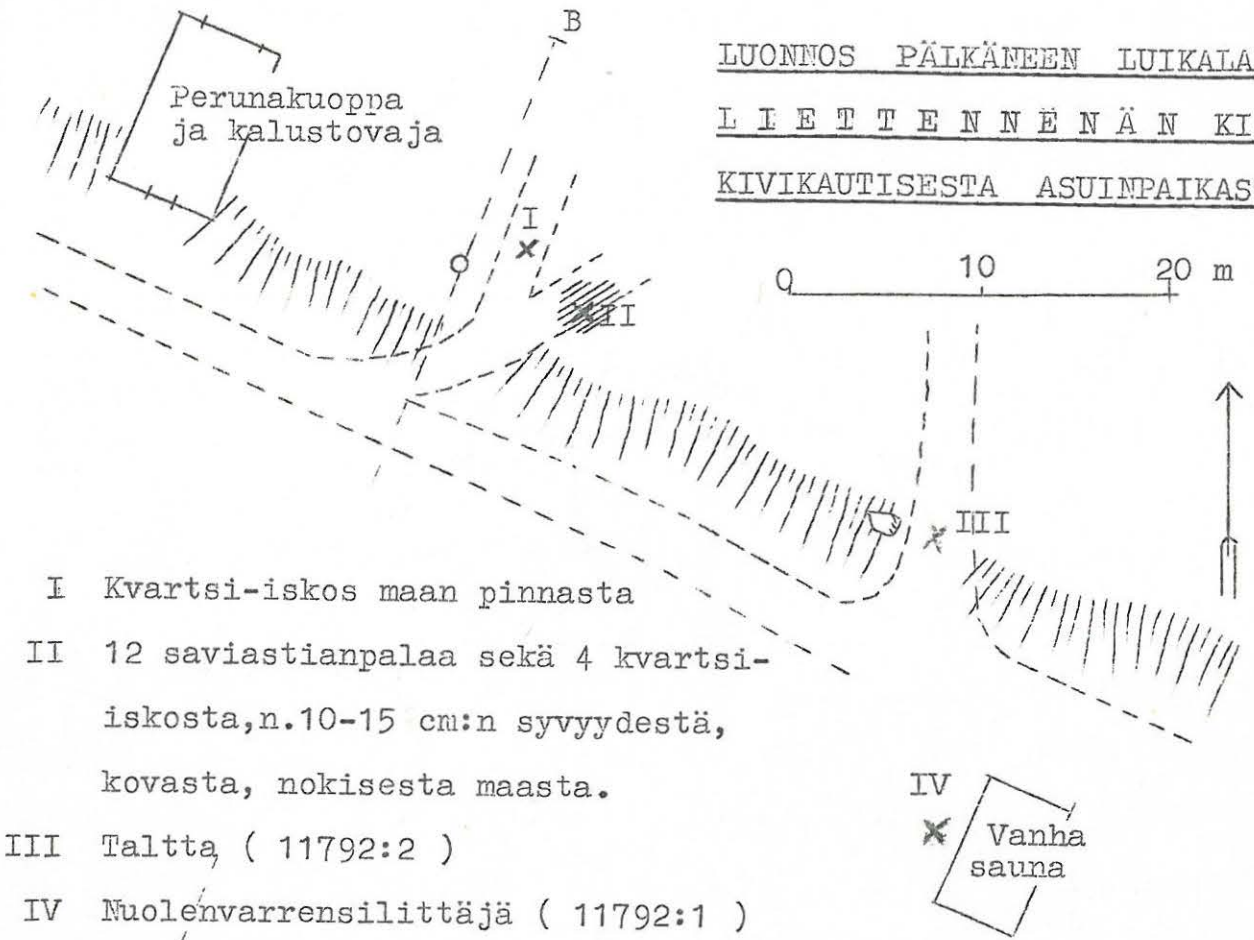
Kaivaessani esineitten löytöpaikkoja ei mitään erikoista ilmestynyt. -Asuinpaikkaa etsiessäni löysin kalustovajaa lähellä olevalta tieltä kvartsi-iskoksen mutta kulttuurikerrosta ei näkynyt. Saman

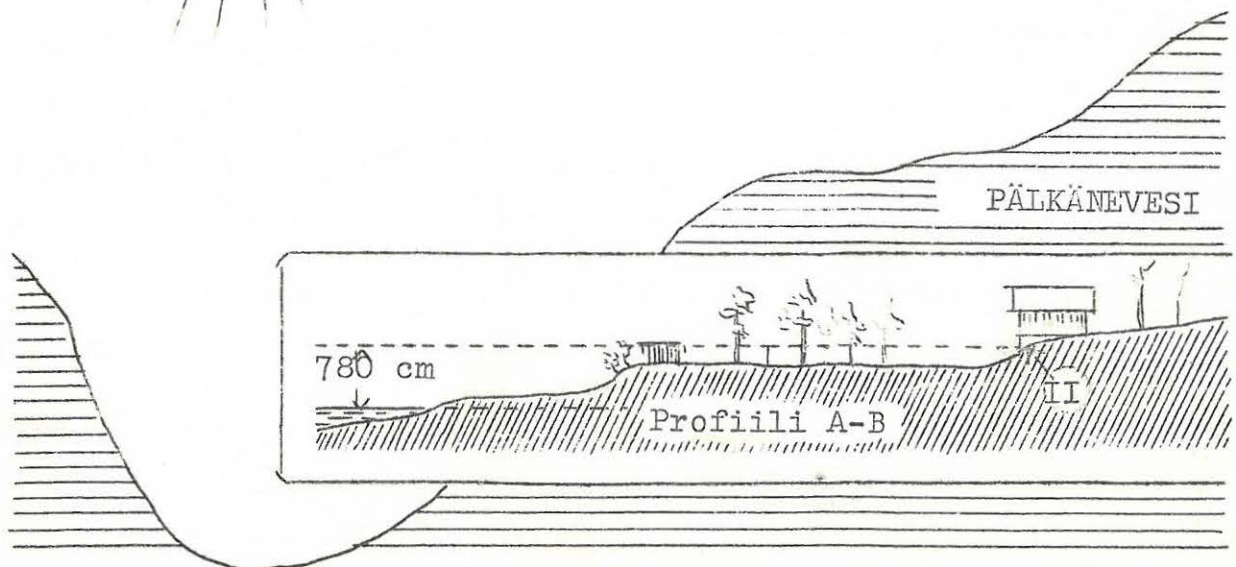
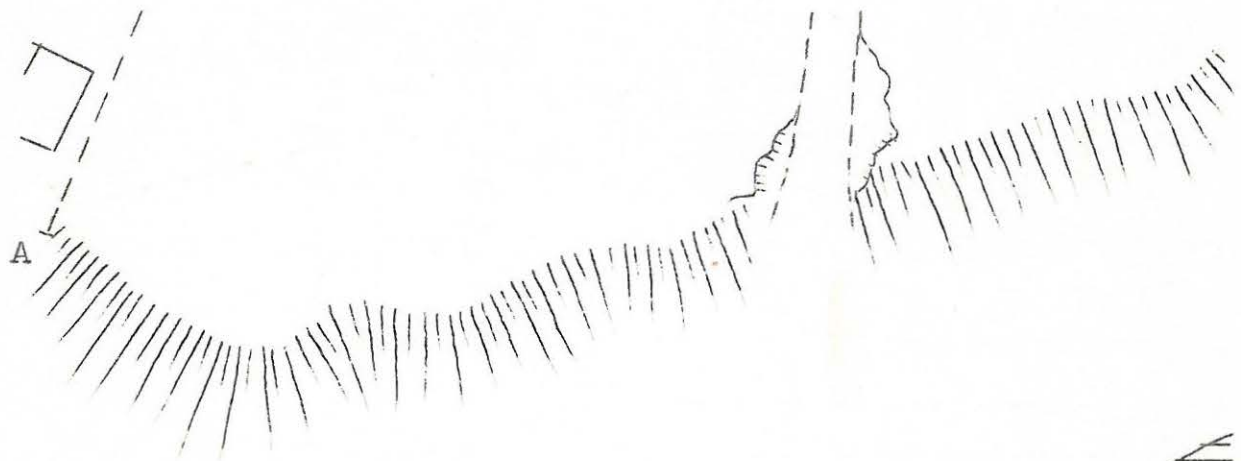
x = Kivikautinen asuinpaikka

LUONNOS PÄLKÄNEEN LUIKALAN
LIETTENNÄN KI-
KIVIKAUTISESTA ASUINPAIKASTA

- I Kvartsi-iskos maan pinnasta
- II 12 saviastianpalaa sekä 4 kvartsi-iskosta, n. 10-15 cm:n syvyydestä, kovasta, nokisesta maasta.
- III Taltta (11792:2)
- IV Nuolenvarrensilitittäjä (11792:1)

tien toista haaraa tarkastaessani löysin kaivamaltani 1 m:n alueelta, 10 cm:n syvyydessä olevasta, erittäin kovasta, melkein mustasta maasta 12 saviastianpalaa (11792:3-) sekä 4 kvartsi-iskosta, joista 1 mahdollisesti poikkiteräinen nuolemkäarki (maist. luho). - Löytöalueen maasto on kuivaa, harvaa mäntymetsää kasvavaa soraharjua. - Saviastianpalojen löytökohta oli 5.9.47 Pälkäneveden pinnasta 780 cm:n korkeudella.

2. Huhti, Hirvo.

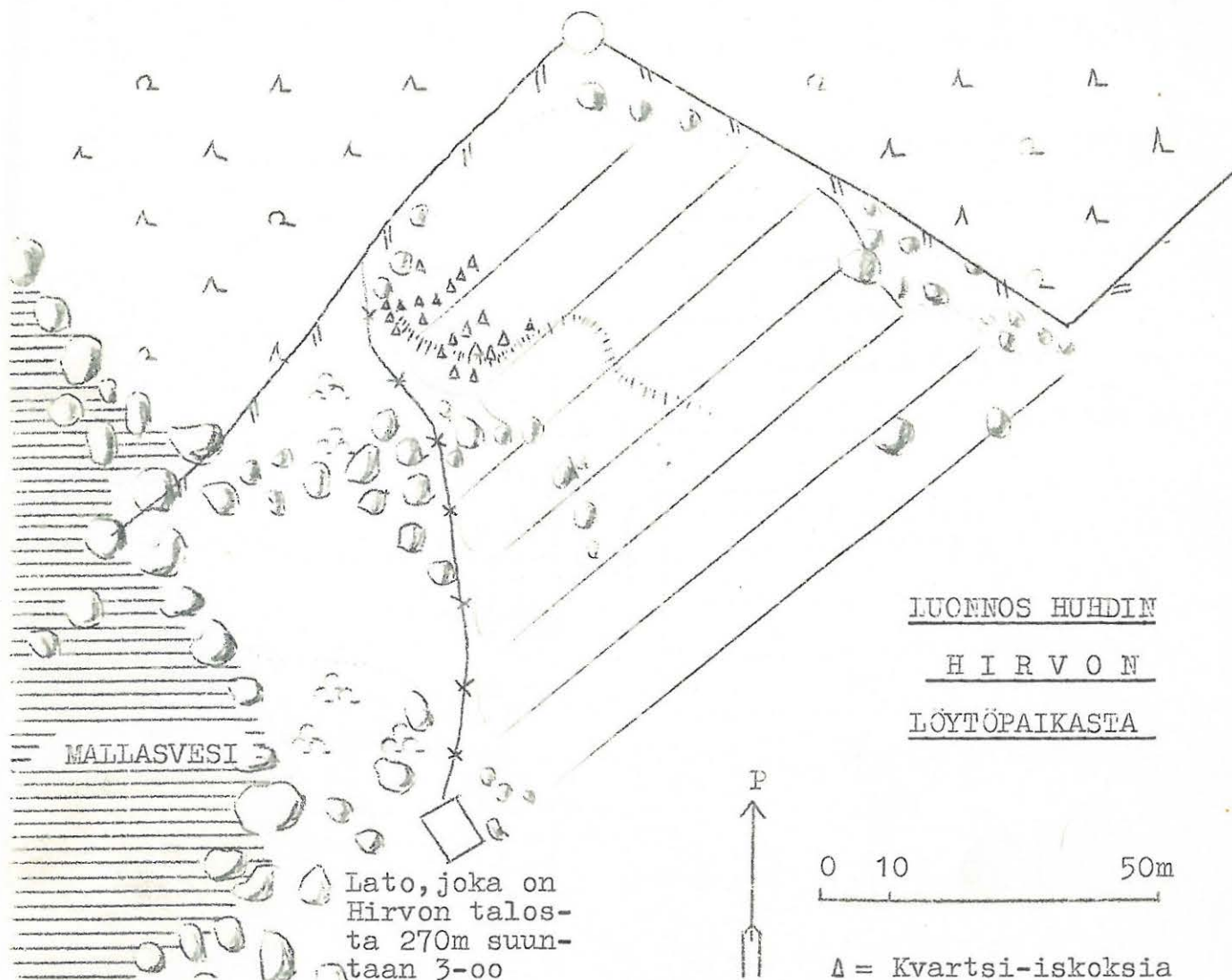
Maanomistaja: Mv. Arvo Hirvo, os. Valkeakoski, Hirvo
Aikaisemmat löydöt: Kansallismuseossa 5004:2² ja Pälkäneen Museossa oleva poikkikirves ja taltta.

Huhdin kylän Hirvon talosta n. 340 m suuntaan 3-oo olevasta pellon kulmasta, kahden viimeisen saran etelä-nurkasta, löysin kynnöksen päältä, parin aarin alueelta n. 68 kvartsi-iskosta ja kiviaseen teelmiä sekä muita kivikappaleita yht.

14512.

12 kpl (11793:1-)
- Löytöpaikka on osittain vanhalla rantatörmällä ja osittain sen yläpuolella, n.3:n m:n korkeudella nyk. Mallasveden pinnasta. Maa on savea ja sitä on viety kolmanelta saralta tii-

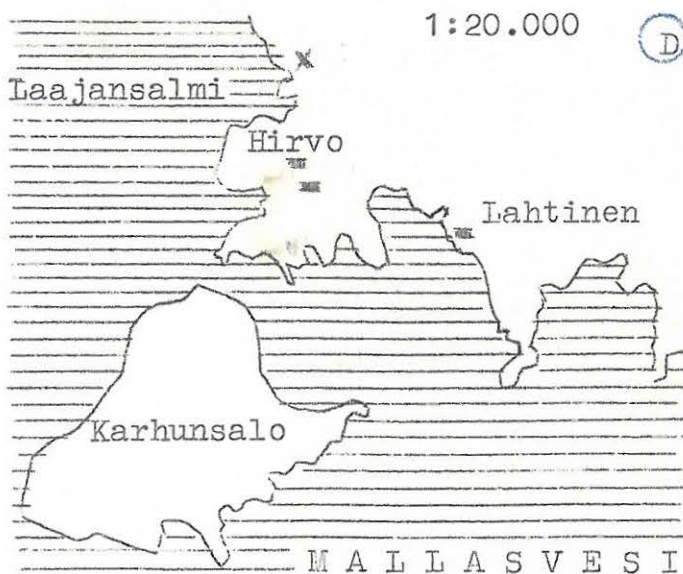
len tekoon; josta ei kuiten-
kaan kuulemma ole löydetty
mitään. - Aivan Hirvon talon
läheltä on emännän muistin mu-
kaan löydetty joskus kivi-
aseita.

3. Hirvo, Lahtinen.

Aikaisemmat löydöt: x = Kivikautinen asuinpaikka.

5004:3-4 ; 5049:3 ; 9371:4 + maininta, että Lahtisen pi-
hasta on löytynyt paljon kiviesineitä.

Kävin kaksi kertaa tarkastamassa Lahtisen pihamaata ja pel-

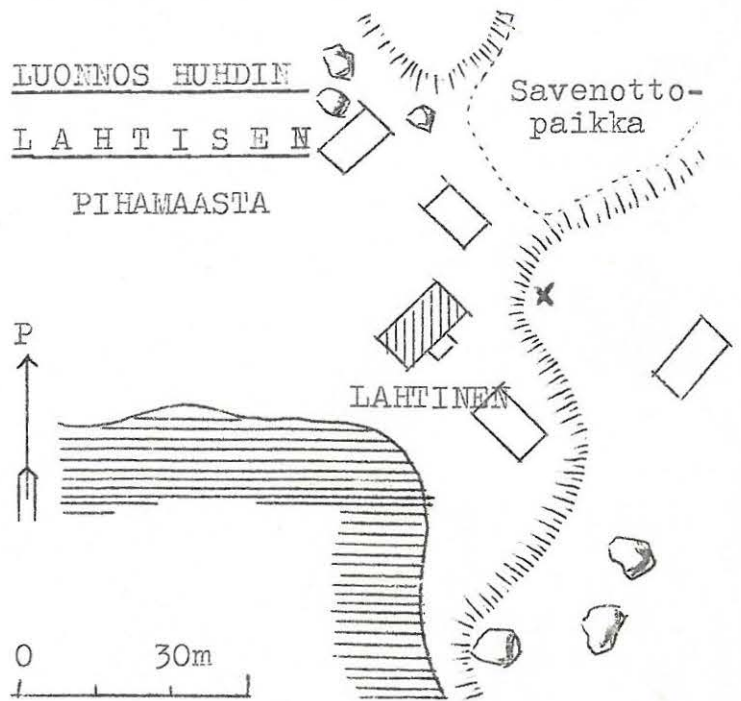

toja. Kummallakaan kerralla en onnistunut tapaamaan isäntää, eikä emännäkään puheesta ollut mitään apua.

-Siitä, mistä Simolan isännän mukaan olisi kiviaseita pitänyt löytyä, huomasi, että paikalta oli otettu paljon savea tiilen tekoon.

- Talon itä-puolella olevasta kumpareesta, joka on

3-4 m:n korkeudella Mallasveden pinnasta, en kolmesta ensimmäisestä saveen hakkaamastani koekuopasta löytänyt mitään, mutta neljännessä, joka oli aivan kumpareen reunassa, löytyi kovasta savesta, $\frac{1}{2}$ m:n alueelta, 10 cm:n syvyydestä pari pientä kvartsi-iskosta.

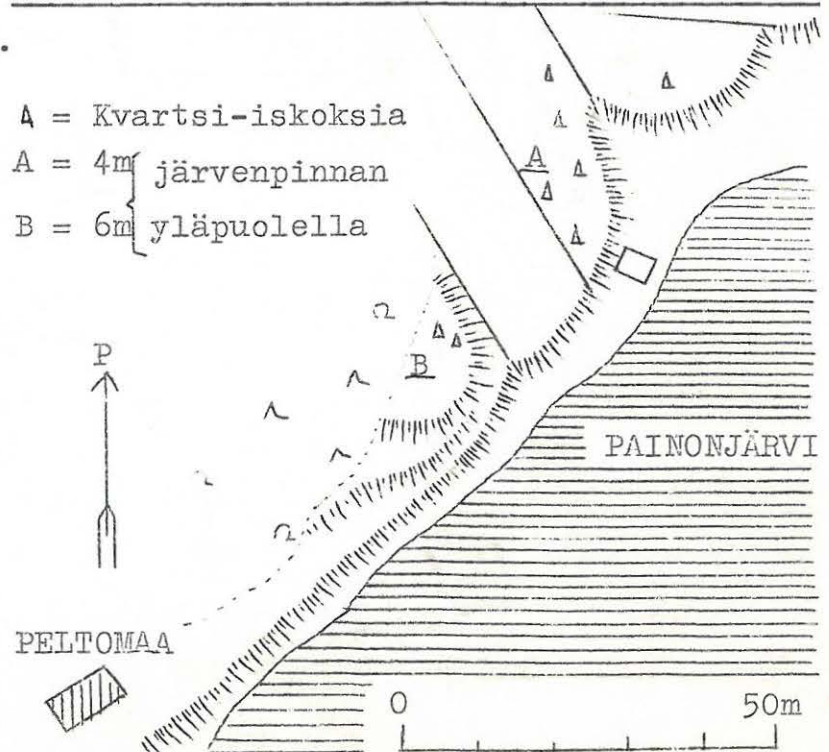

LUONNOS PAINON PELTOMAAN LÖYTÖPAIKASTA

4. Paino, Peltomaa.

A: Painon kylän Suvannon talosta n. 100m lounnaaseen olevan raja-aidan viereisen pellon alapäästä, Peltomaan talon ruispellosta löysin kynöksen päältä kivipaloja ja teelmiä 2kpl., kvartsi-iskoksia 8 kpl. Löytöpaikka on savi-

A = Kvartsi-iskoksia
 A = 4m järvenpinnan
 B = 6m yläpuolella

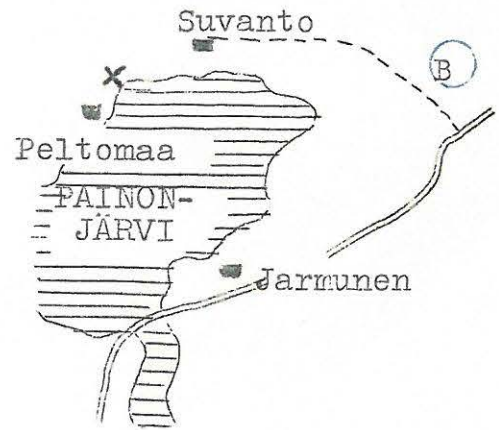

maata ja 4 m Painonjärven yläpuolella.

-Edelleen löysin

B: kummulta, joka on A- kohtaa 2 m korkeammalla: kivipaloja 2 kpl ja kvartsi-iskoksia 17 kpl.

- Peltomaan 70 -vuotias isäntä ei muistanut pelloistaan koskaan löydetyn mitään kiviesineitä.

II. RAUTAKAUTISET KALMISTOT:

A. P o l t t o h a u d a t :

1. Laitikkala, Kokkostenkärki.

Ks. Prof. Alfr. Hackmanin ja toht. S. Pälsin kaiv. kert. v. 1930 top. ark:ssa

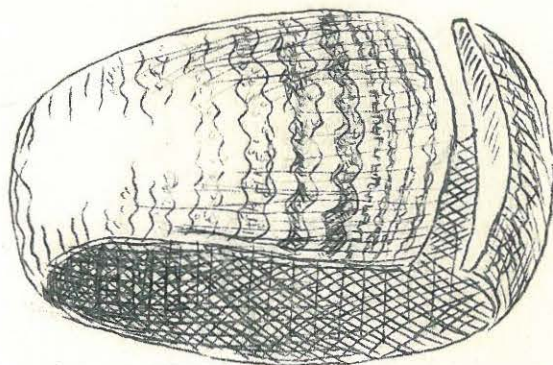
2. Harhala, Ylinen ja Värilä, Hinninmäki. Ks. A. O. Heikelin kert. v. 1898 ja Alfr. Hackmanin kaiv. kert. 191~~7~~₂ top. ark:ssa.

3. Mälkilä, Koivuniemi.

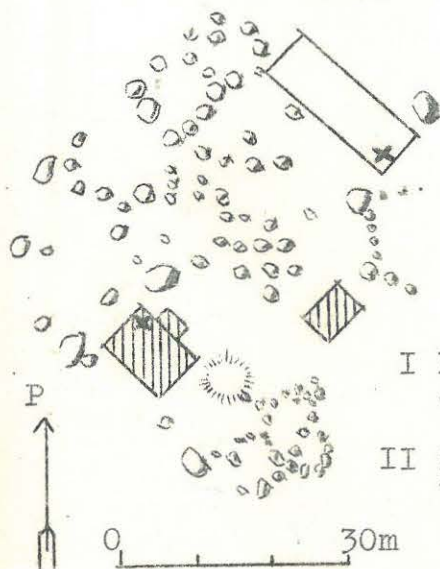
Maanomistaja: Nti Saimi Ainiala, os. Pälkäne, Mälkilä, Koivuniemi.

Aikaisemmat löydöt: 11794:1, suomalaisen kaulaketjun osa, jonka nti Saimi Ainiala lahjoitti Kansallismuseolle 24.8.47. sekä 11794:2-3, rannerenkaita 3 kpl, joista 1 kadonnut. Jäljellä olevat lahjoitti Kansallismuseolle mv. Kalle Ainiala, os. Pälkäne, Mälkilä, Holunki.

Mälkilän kylän Koivuniemeen rakennettaessa v1945 nti Saimi aianialan asuinrakennusta löytyi perustaa kaivettaessa kaulaketjun koriste 11794:1 ja navetan perustaa kaivettaessa löytyi puolen metrin syvyydestä, ison kiven

11794:2

LUONNOS

K O I V U †

N I E M E N

PIHASTA

I Kaulaketjun
osa 11794:1

II 2 rannerengasta
11794:2-3

11794:1

juurelta 3 rannerengasta, joista 1 myöhemmin hukkaantui.

- Paikalla on rakennustöitä suoritettaessa ammuttu jonkin verran kiviä, mutta suuri osa kalmistoa lienee jäljellä. Sekin rakennustöiden laajentuessa uhan alaisena joutua hävitetyksi. -Kalmiston olemassaolosta ei ole ollut minkäänlaista tietoa.

14513.

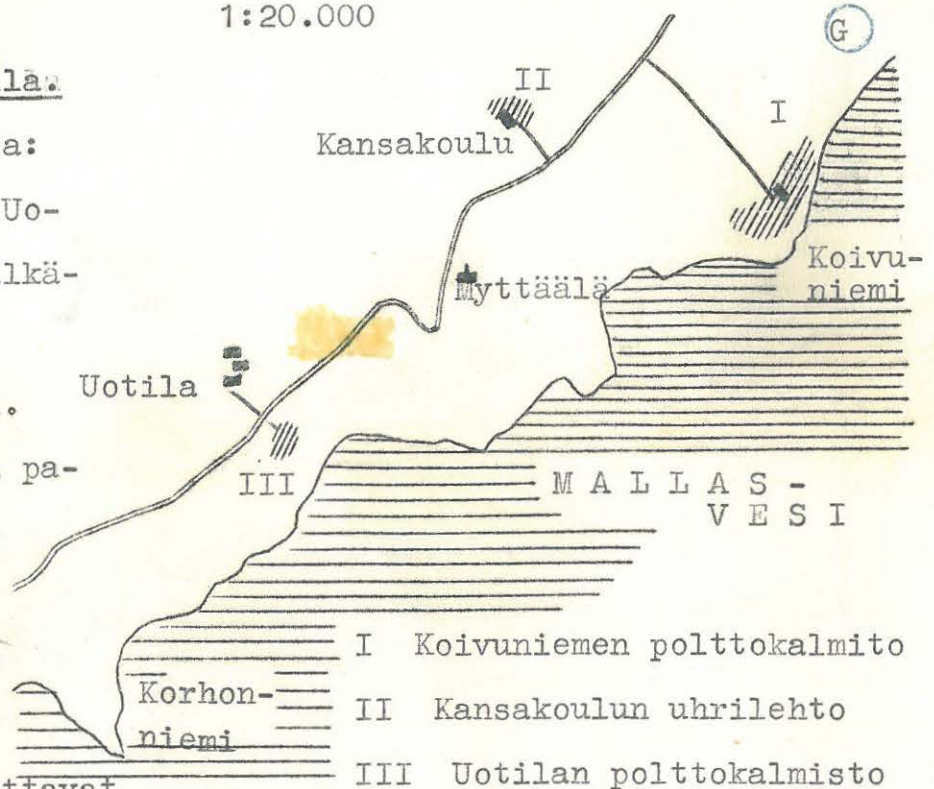
4. Huhti, Uotila.

Maanomistaja:

Maist. Runo Uo-
tila, os. Pälkä-
ne, Huhti

Löytöjä: Ei.

Uotilan talosta pa-
ri sataa meträ kaak-
koon, lähellä ranta-
törmää olevalla kum-
pareella on on kivi-
ryhmiä, jotka muistuttavat

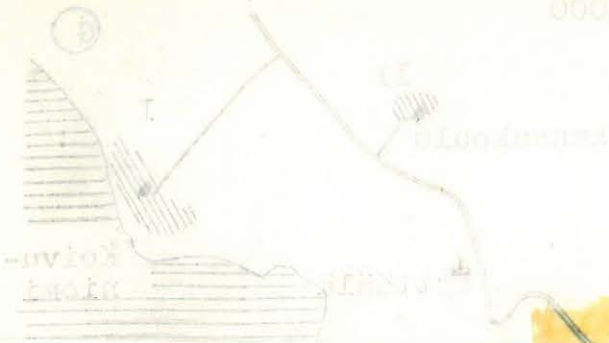
polttokalmiston kiveystä. Maan entinen omistaja, mv. Heikki Simola, kertoi joskus ajaneensa lähettyviltä " hyvin mustaa maata " maanparannusaineeksi. - Kalmiston olemassaolosta ei ole ollut tietoa. Sitä ei ainakaan toistaiseksi uhkaa minkäänlainen hävitetyksi tulemisen vaara.

5. Myttäälä, Kansakoulu. Ks. selostus uhrilehdosta siv. 176. Epaala, Hylli

Maanomistaja: Mv. Sulo Hylli, os. Pälkäne, Epaala.

Hyllin talosta n. 200 m etelään on kohdassa, jossa maa alkaa laskeutua rantaan päin, ympäristöä jonkin verran korkeammalle kohoava, karjalaitumena käytetty metsikkö. Sen länsi-päässä olevasta, katajoitten ympäröimästä, korkeammalle kohoavasta kummusta, löysin jonkinlaisen kivikehän keskestä, n 15 cm:n syvyydestä pronssisen rannerenkaan 11795:1, luumuruja 3 kpl

4. Huhti, Uotila.

Maanomistaja:

Maat. lains. No-

tila, os. (Kirkk-)

no, Huhti

Tarkistus yliopp. Aarni Erä-Eskon inventointiin:
PÄLKÄNEEN PITÄJÄN KIINTEÄT MUINAISJÄÄNNÖKSET:

B. Kumpukalmisto:

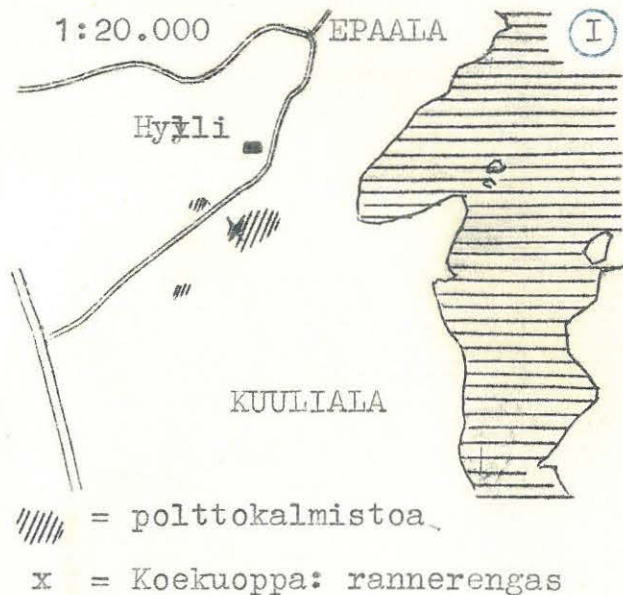
Luikala, Varsakangaraisenmäki.

Isäntä Fr. Penttilä oli kiinnostunut oletetusta kalmistosta ja suostui lähtemään kaiv^ajaksi, ja niin elokuussa kivikauden kaiva-uksen vuoksi Luikalassa ollessani sen tarkastin. Kivellä ja lapiolla tehtiin mäkeen useita syviä koekuoppia, jolloin voitiin todeta, että siihen ei ole suoritettu hautauksia. Kumpu voidaan siis poistaa Pälkäneen muinaisjäännösten luettelosta.

Tampereella, 24.5.54

Esko Sarasmo

ja hiilimuruja 3 kpl.- Kal-
miston olemassaolosta ei ole
aikaisemmin ollut tietoa, mut-
tällä seuduin kerrotaan joskus
nähdyn aarnivalkeita. - Mäkeä
tullaan edelleen käyttämään
karjalaitumena, eikä se niin-
ollen ole hävitykselle alttii-
na.

B. K u m p u k a l m i s t o :

Luikala, Varsakangaraisenmäki

Maanomistaja: Mv. Fredrik Penttilä

os. Pohjalahti, Luikala

Penttilän talosta n. 300 m suuntaan 23-50,
on Ala-Uotilaan vievän tien etelä-reunasta
kohoava, 3 - 4 m:n korkuinen maakumpu. - Kor-
keimmalta kohdalta, n 10 cm:n syvyydestä löy-
sin hiilimuruja.

φ 10-20 m

C. R u u m i s -

k a l m i s t o :

Onkkaala, Ristiän-
mäki.

Ks. Ella Kivikos-

ken kert. tarkastuskäynnistä 1935. Top. ark:ssa

III. UHRILEHTO:

Myttäälä, Kansakoulu. Ks. G- luonnos, siv. 11

Myttäälän kansakoulun pihamaalla on perimätiedon mukaan uhripaikka.- Pihamaata perattaessa ja koulua rakennettaessa on maasto pahoin sotkettu, mutta jäljelläolevien kivien asennosta saattaa päätellä että lehto on paikoitellen ollut polttokalmistona. Tehdessäni muutamia koepistoksia maahan, löysin hiilimuruja. Ennen rakennustöiden aloittamista oli paikalla ollut 7 lähdettä, jotka ajettiin maata täyteen. Muutamien lähteitten kohdalta kohoaa kosteus kuitenkin kaikesta huolimatta esille: Keväisin lumi sulaa aikaisin lähteitten kohdalta ja maa pysyy kauan upottavan pehmeänä. - Perimätieto kertoo koulun pihalla kasvavan männyn olevan uhripuun. Sitäkin on pahasta karsittu.

Myttäälän kartanon ent. vuokraaja Blåfieldin rouvan toivomuksesta rakennettiin koulu entiselle uhrilehdon paikalle huolimatta siitä, että paikka oli lähteittensä ja kiviensä tähden rakennuspaikaksi epämukavin koko paikkakunnalta.

Myttäälän uhripuu

IV. UURIKIVET :

1. Äimälä, Lassila. Ks. J.Voionmaan kert.1937.top.ark:ssa ✓
2. Laitikkala, Ahtila. ks. S.Pälsin kert. 1930. - " - ✓

V. UHRILÄHTEET :

1. Laitikkala, Unaanmäen lähde. ks. S.Pälsin kert. 1930
top.ark:ssa

2. Myttäälä, Perkiönvuori

Myttäälänkylän Suden talosta 60 m suuntaan 23-oo olevalia Perkiönvuorella, joka on verratan pieni, 10 -15 m:n korkuinen kalliomäki, on vanha sammaslähde. - Jonkun mummon kerrotaan vielä vähän ennen talvisotaa hakeneen siitä sammasvettä.

Käydessäni lähteellä oli se kuivan kesän aikana kasvanut umpeen ruohoa eikä vettä näkynyt yhtään. - Samalla kalliolla pitäisi myös olla ihmisen j a l a n j ä l k i ä , jotka ovat siihen jääneet kallion vielä ollessa pehmeää. Jälkiä ei kuitenkaan viime vuosina ole näkynyt - sammal on luultavasti peittänyt ne - .

3. Kirvu, Kiruunlinnan sammaslahde. Ks.siv. 19.

4. Sappee, Sammasjärvi

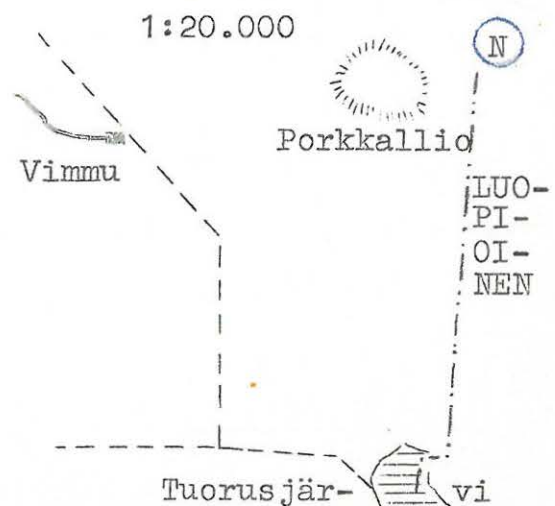
Sappeen kylän Iso - Arajärvestä pari kilometriä pohjoiseen on Sammasjärvi. Paikkakuntalaisten kertoman mukaan siitä ei kuitenkaan ole koskaan noudettu sammassvettä. Kuka sellaista on tarvinnut, on kuulemma hakenut sitä Kiruunvuoresta.

5. Myttäälä, Kansakoulu. ks. siv.13.

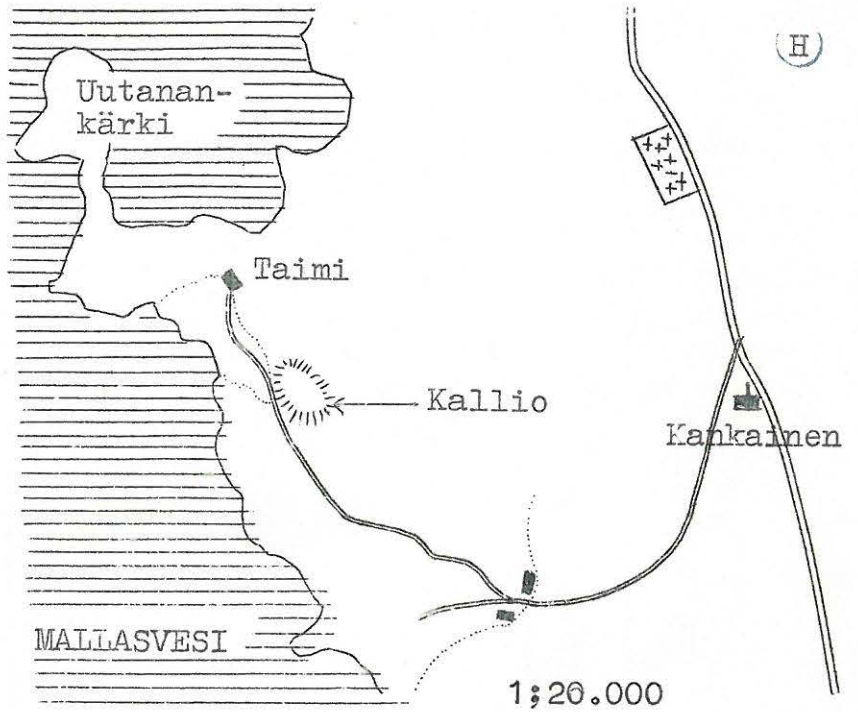
VI. MUINAISLINNAT:

1. Huntilan muinaislinna. ks. J.Voionmaan Työ Etelä- Hämeen muinaislinnoista, liitteet 27,28ja 29. top.ark:ssa
2. Kiruunlinna . ks.J.Ailion kert. 1920 top.ark:ssa ; Hj.Aⁿ kert 1886: 72 ; SMYA XII -24.
3. Hiitolinna. Ks. J.Voionmaan työ Etelä-Hämeen muinaislinnoista
4. Kukkola, Porkkallio

KUKKOLAN Aspilan metsässä on n. 15 m:n korkuinen kallio, joka on päältä miltei pöytämäisen tasainen, jäkälän peittämä. Muualta paitsi Luopioisten rajan puoleiselta sivulta ovat reunat äkkijyrkät.

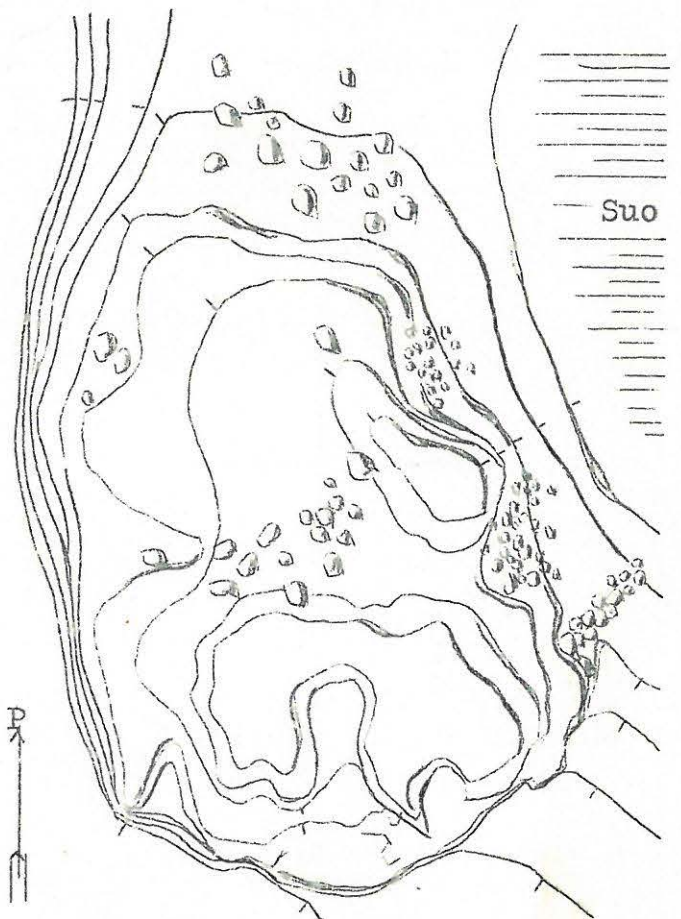
Koska mäki on kovin pieni, päältä 4 - 5 aarin laajuinen, ja ja syrjäisellä seudulla, ei se liene ollut sovelias linnavuoreksi, mutta sikäli, jos jos nimellä on jotain tekemistä borg- sanan kanssa > pork-, voisi mäkeä

ajatella merkinantopaikaksi. Sen laelta on erinomainen näköala parinkymmenen kilometrin päähän, Huntilaan, jossa on linnavuori sekä Sahalahdelle, jossa on linnavuori Sipilän metsässä.

5. Uutanan linnamäki ?

Kankaisista Utanaan vievän tien koillispuolella, Taimen talosta n. 400 m kaakkoon, on jyrkkäreunainen jonka muutamissa loivemmissa kohdissa näyttää olevan sortunutta ki-

LUONNOS UUTANANNIEMEN TAIMEN TALON METSÄSSÄ OLEVASTA LINNAVUORESTA

0 10 (käyrien väli > 1 m)

viestettä. Mäen kaakkoisrinteessä on lähes 10 m selvästi havaittavaa kiviaitaa.

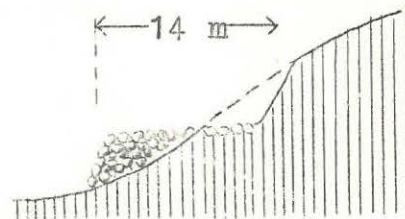
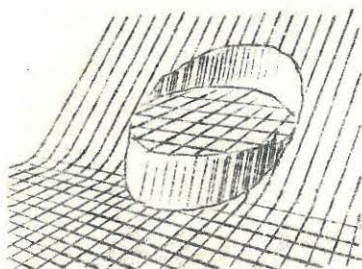
Tutkin Maanmittaushallituksen arkistossa kirjat H 61 ja H 62, enkä löytänyt Uutanan seutuvilta mitään linna-nimeen viittaavaa.

VII. KIVIRÖYKKIÖT :

1:100.000

x = kiviroykkiö

Kaavamainen lintuperspektiivi - ja profiili-kuva Sulka-järven kiviroykkiosta.

1. Salmentaka, Sulka-järvi. (Mattilan talon maalla)

Maanomistaja: Artturi Köskenen, os.Pohjalahti, Salméntaka

Salmentaan Sulka-järven itä-rannalla, Koskisen rantasaunasta 40 m suuntaan 4-oo on mäen rinteessä pyöreähkö kivilatomus. se on päältä tasainen, \varnothing 14 m, ihmisenpään kokoisista kivistä, maansekainen, ja kauttaaltaan turpeen peittämä. Aartenkaivajien tekemästä, ammottavas-

14516.

ta aukosta näkyy soransekainen maa.

2. Sappee, Hartikkala.

Ranta- Hartikkalan talosta n. 600 m etelään olevan Korkeamäen pohjois- rin- teessä on \emptyset 2 m:n suuruinen, ihmisenpään kokoisista kivistä tehty roukkio. Sitä on keskeltä pengottu.

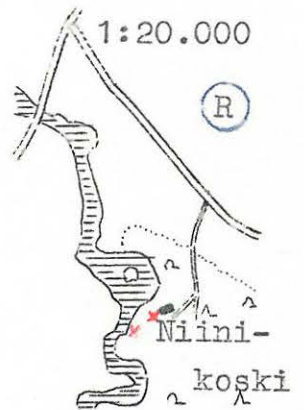
1:100.000

x = kivistä roukkio

3. Laitikkala, Niinikoski

Ins. Niinikosken huvilan länsipuolella on Kyllönjoen rantaääräessä pitkulainen, matala kivistä roukkio - 4 - 6 m:n pituinen -, josta on joitain kiviä otettu rakennukseen, sekä joen ja huvilan välissä pyöreähkö, \emptyset 1½ m:n suuruinen, matala kivistä roukkio.

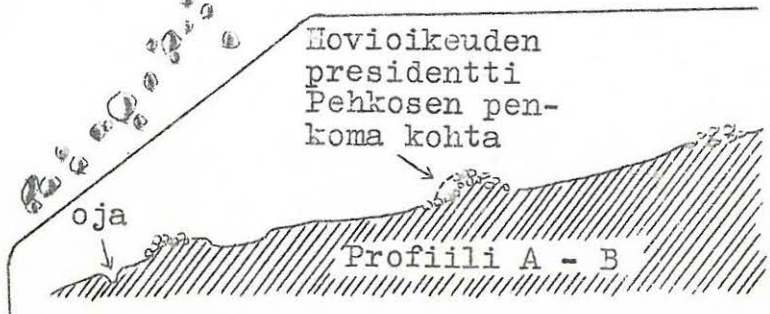
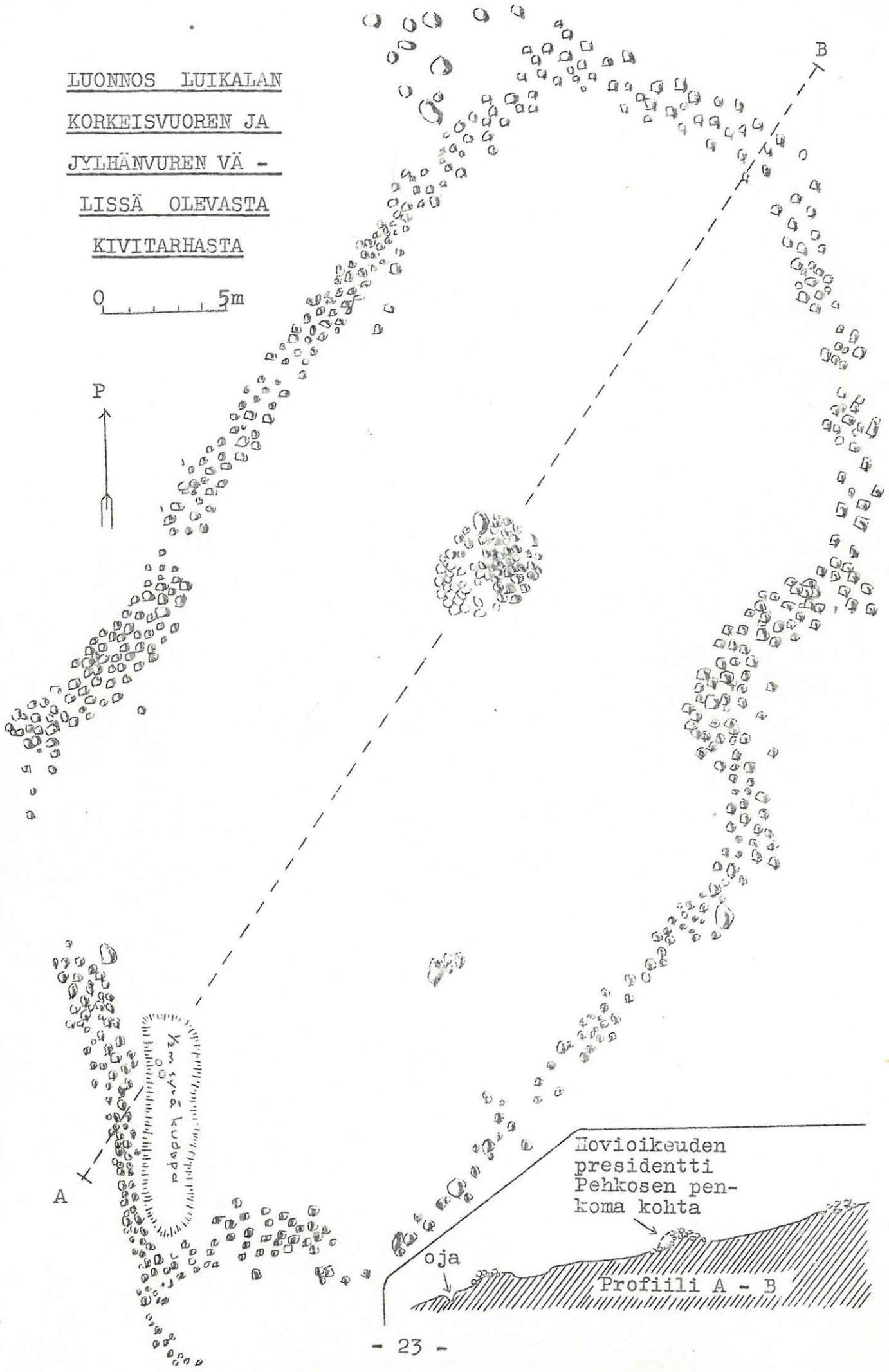
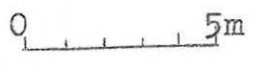
x = kivistä roukkio

Toht. Pälsi on kuulemma käynyt katsomassa roukkiota Kokkostenkärkeä kaivaessaan.

4. Laitikkala, Kokkola

Kokkolan vanhan isännän mukaan on Kokkolan pohjoispuolella olevassa metsikössä pari kivistä roukkiötä, joita toht. Pälsi on käynyt katsomassa Kokkostenkärkeä kaivaessaan.

LUONNOS LUIKALAN
KORKEISVUOREN JA
JYLHÄNVUREN VÄ -
LISSÄ OLEVASTA
KIVITARHASTA

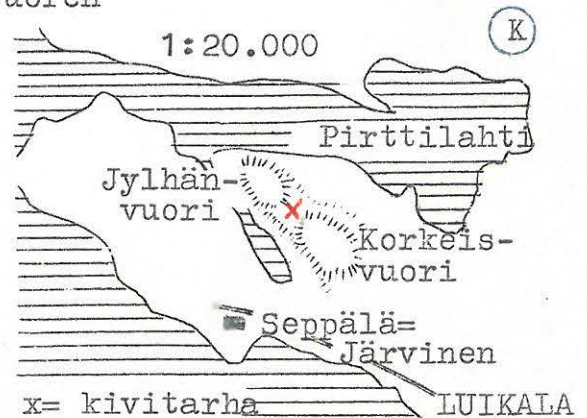

VIII. KIVITARHA :

Luikala, Korkeisvuori.

Maanomistaja: Mv. Esa Järvinen, os. Pohjalahti, Luikala

Seppälän (nyk. Järvisen) vanhasta talosta n. 380 m suuntaan 5 -20 , on Jylhänvuoren ja Korkeisvuoren välissä, mäen etelärinteessä kiviröykkiö jota hovioikeuden presidentti Pehkonen on kuulemma penkonut ilmoittamatta kuitenkaan mitään löytäneensä. - Kiviröykkiön ympärillä havaitsin olevan kiviaitauksen, joka tosin on melkein kauttaaltaan maan peitossa. Ks. luonnosta ed. sivulla.

Pälkäneen kapselissa on muistaakseni jossain sanomalehtileikkeleessä tai Edv.Mikkolan ilmoituksissa maininta jonka mukaan Korkeisvuoren takana - samalla seudulla kuin ko.kivitarha - olisi uhrilehto. Kuitenkaan eivät seudun vanhimmatkaan ihmiset tiedä uhrilehdosta mitään.

IX. KIVIAITA ;

Siikin ja Pöökin aita.

Salmentaan - Sahalahden tiestä n. 1 km itään olevalla harjulla, Sahalahden - Pälkäneen rajalla, on kiviaidan jännökset, joitten alkuperää paikkakuntalaiset eivät tunne.

N. 50 m:n levyinen harju kulkee P - E suunnassa ja sen molemmilla puolilla on vetelä suo. Harjun päällä on aidassa 5 m:n levyinen aukko, jonka molemmalla puolella on aita selvästi havaittavissa. - Tarun mukaan on ympäristön metsissä aikoinaan asunut kaksi rosmaa: Siikki ja Pöökki, jotka ovat joutessaan tehneet aidan.

X. RYSSÄNKUOPAT :

Huhti, Korhoniemi

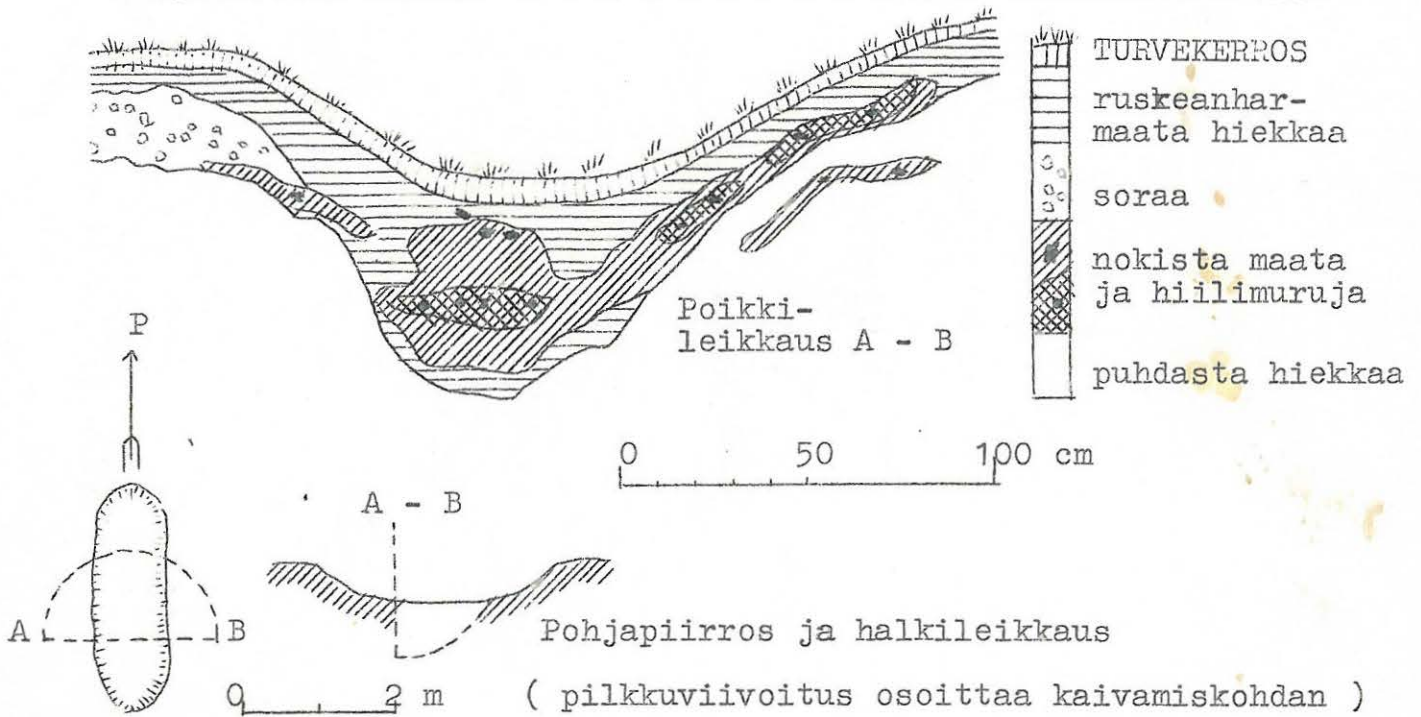
Maanomistaja: mv. Heikki Simola, os. Pälkäne, Huhti.

Ks. G - luonnosta siv. 15

Myttälän koetilan päärakennuksesta $1\frac{1}{2}$ km luoteeseen olevan Korhoniemen Korhoniemen ja sen luoteispuolella olevan Kuoppakorvenmäen rinteessä on runsaasti useita kymmeniä, ellei satoja - n. 3 m:n pituisia ja 1 m:n levyisiä kuoppia. Jotkut ovat lähes metrin syvyisiä, toiset tuskin havaittavia. Joukossa on myös pyöreähköjä. - Kaikki kuopat näyttävät olevan melkein samalla korkeudella, n. 10 m järven pinnasta, ja niitten pituussuunta on miltei säännöllisesti P -E joskin ne paikoitellen ovat ryhmittyneet sekaisinkin.

Korhoniemen pohjoirinteessä suorittamassani kaivauksessa ilmeni kuopan profiilista, että siinä oli tulenpidon jälkiä: hiiltä ja tummunutta maata. Tumman kerroksen päällä oli n. 10 cm puhdasta hiekkaa. - Hiilen laatu poikkesi huomattavasti kivikautisilla asuinpaikoilla ja rautakautisissa

RYSSÄNKUOPPA HUHDIN KORHONVUOREN POHJOISRIINTEESSÄ

kalmistoissa esiintyvistä, verrattain kiinteäksi kovettuneesta hiilestä: Se oli pehmeäköhää, missä puun syyt näkyivät selvästi, suunnilleen vastaten vanhoista kaskimaista löytyvää hiiltä.

- a) Lähiympäristön perimätieto ei antanut kuoppiin nähden minäkäänlaista valaistusta. - Tiedettiin kyllä, että kirkkojuhlilla keskenään vuorovierailua harrastavat sääksmäkeläiset ja pälkäneläiset nuoret tulivat heinä - Maariana juhlien jälkeen Mälkilän vaiheille - Korhovuoren lähetyville - jatkamaan kirkkopyhiä tanssilla ja muulla ilonpidolla. - Jos ko. seutu on juhlapaikkana vanhaa pakanallista perua, saattaisivat kuopat saada selityksensä joistain uhrituliin liittyvistä tulikuopista.
- b) Vastakkaisella puolella pitäjää olevassa Sappeen kylässä tapasin hra Rantasen, joka selitti samanlaisia kuoppia olevan myös jossain Joutsenselän takana - Pietilän kuoppamaa -. Hän sanoi isoisänsä kertoneen, että kuopat olivat nauriskuoppia:
- " Nauriit laitettiin syksyllä kuivaan hiekkarinteeseen tehtyi-

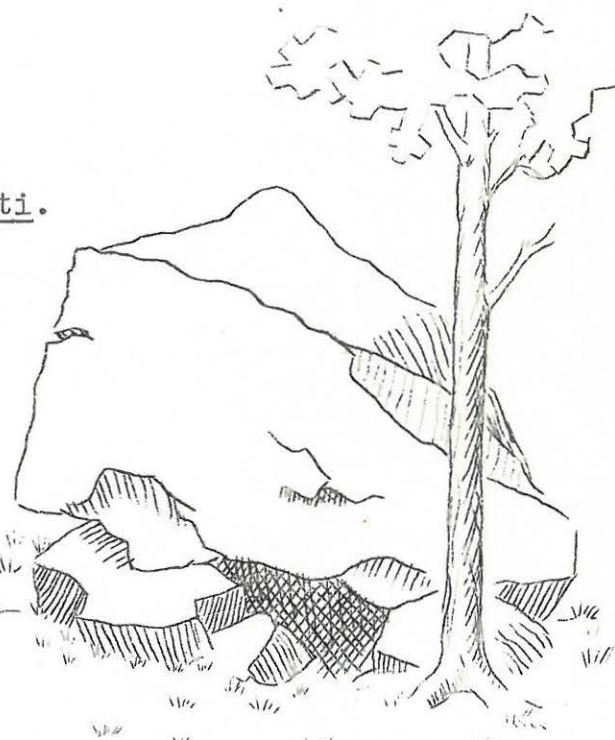
hin kuoppiin, joissa oli poltettu risuja hiillokselle. Ne peitettiin sitten hiekalla ja jätettiin kypsyymään kuumien hiilien sekaan. Talven aikana käytiin kuopista hakemassa nauriita, jolloin tyhjennettiin aina kerrallaan yksi kuoppa kokonaan!

Sitä, kuinka kuopista aina yritettiin valita paras, mutta keväällä olivat kuitenkin kaikki kelvanneet, kuvaa sananlasku: " Joka kuoppa valitaan, -joka kuoppa syödään; joka piika valitaan, - joka piika naidaan" . (hra Rantanen, Sappee)

XI. UUNIKIVET :

1. Seitsiä, Santerinlahti.

N. 1 km: n päässä Mäkelän talosta suuntaan 23 -50 on metsän sisässä n. 3 m:n korkeisen kiven alla ilmeisesti luonnon muodostama onkalo, jonka korkeus ja leveys on n. 1 m ja syvyys vähän toista metriä.

S a n t e r i n l a h d e n
uunikivi

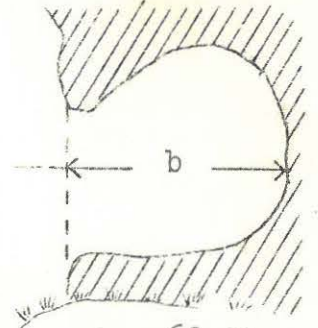
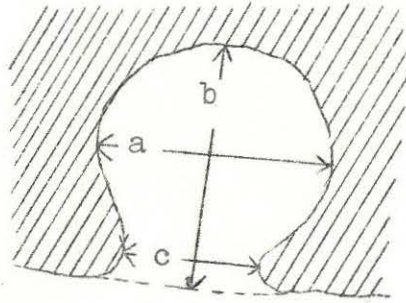
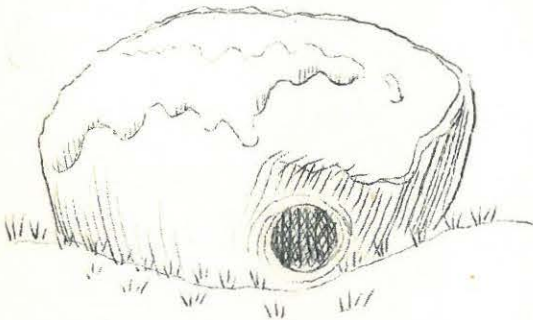
x = uunikivi

Onkalon pohjalla on ainakin puolen metrin korkeinen kerros tuhkaa, palanutta kiveä ja lasin siruja. Päällyskivi on halkeillut kuumuudesta. - Paikkakuntalaisten kertoman mukaan ovat siinä ainakin paimenet pitäneet tulta ja arvellaan, että ison vihan aikana siinä olisi paistettu leipää.

2. Myttäälä, Lautaan metsä.

Ks. F- luonnos siv. 15

Myttäälän koetilan metsässä, Lautaan maalla, ns. Uuniki-
venmäellä, koetilan päärakennuksesta 1300 m luoteeseen, on $3 \times$
 $2 \times 1\frac{1}{2}$ m:n mittaiseen kiveen muodostunut, tai luultavammin muo-

Luonnos L a u t a a n metsän uunikivestä, sekä
uunin tasoleikkaus ja profiili.

a = 60 cm
b = 75 cm
c = 40 cm

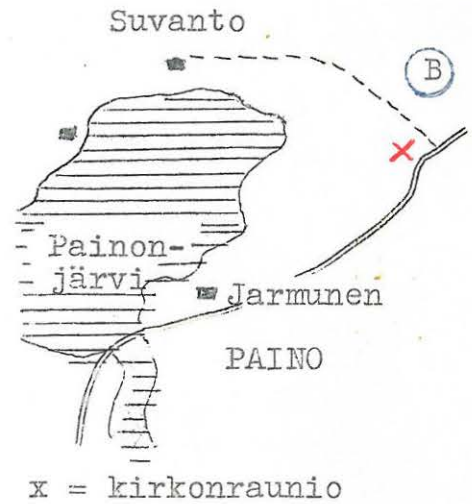
muodostettu, 75 cm
syvä ja 60 cm leveä
onkalo. Sen suu on
miltei pyöreä, \varnothing 40
cm. Kivi on verra-
ten lujaa rapakiveä
mutta kuitenkin niin
pehmeä, että sitä on
voitu kaivertaa al-
keellisilla välineil-
lä. - Perimätiedon
mukaan sitä olisi
käytetty ison vihan
aikana leipäuunina.

14517.

XII. "KIRKONRAUNIO"

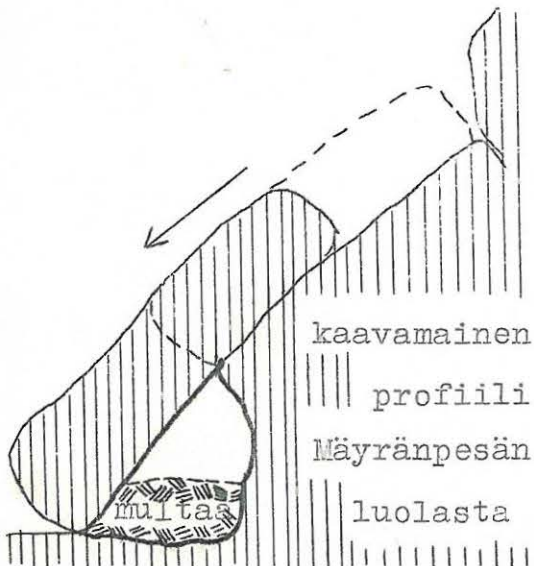
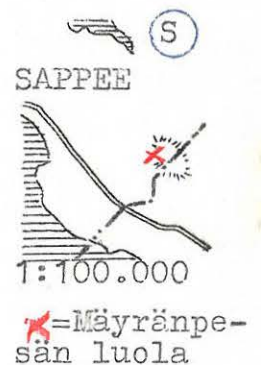
Painon kylän Jarmusen taloa-
ta 600 m koilliseen olevalla, matalal-
la kumpareella kerrotaan olevan vanha
kirkon paikka.- Paikalla, joka on maan-
tiestä 30 m luoteeseen, leppää kasva-
vassa risukossa, on pienellä aukealla
havaittavissa enimmäkseen maan sisään painunut, 20 m:n pituinen
kivirivi. Siinä on 5 - 10 m:n välein havaittavissa isompia kiviä.

XIII. KALLIOLUOLA

Sappee, Mäyränpesän luola.

Pitäjän rajalla, Sappeen - Luopioisten ties-
tä 1 km koilliseen olevan vuoren länsi-rinteessä on
ns. Mäyränpesän luola, jonka kerrotaan jatkuvan vuoren
alle. Muutamit vanhat miehet kertoivat poikana men-
neensä niin pitkälle, kunnes luolassa tuli ahtaampi

kohta vastaan ja sen jälkeen alkoi taas
luola laajeta. Kun ei ollut tulia, oh-
ikäännyttävä pois.

Läksin ^{la} Hapamäen isännän ja Jussilan
vanhanpojan kanssa tutkimaan luolaa:
Sen pohjalle oli tuuli puhaltanut niin
paljon lehtiä, että luolassa mahtui
kulkemaan multapohjan päällä vain ryö-

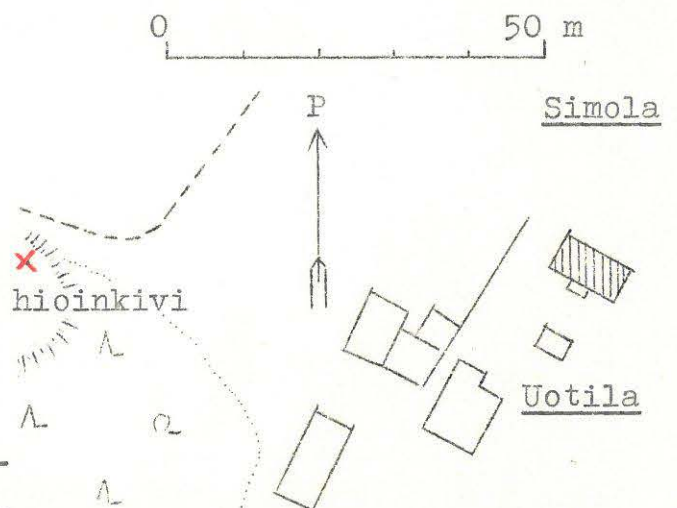
mien. - Taskulampun valossa sain tutkituksi sen rakenteen, ja se osoittauti syntyneen ed. sivulla olevan kuvan esittämällä tavalla. - Luolaa jatkui parikymmentä metriä kunnes päästä alkoi näkyä valoa ja metsää. Edessäoleva aukko oli niin pieni, ettei siitä oikein mahtunut lävitse, mutta totesin kuitenkin luolan loppuvan siihen.

LUONNOS HUHDIN PAAVOLAN MAAL-
LA OLEVAN HIOINKIVEN
PAIKASTA

XIV. HIOINKIVI :

Maanomistaja: Emäntä Elna
Paavola, os.Pälkäne, Huhti

Huhdin kylän Uotilan ta-
lostä 70 m länteen olevan mäen
juuressa on hioinkivi. Se on ol-
lut 1700- luvulla rakennetun, nyt-
temmin puretun aitan porraskivenä,

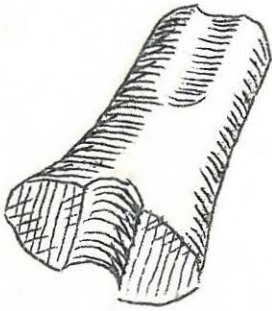

14518.

Kiven väri on sini-
harmaa, hioinpinta-
ala 83 x 80 cm.

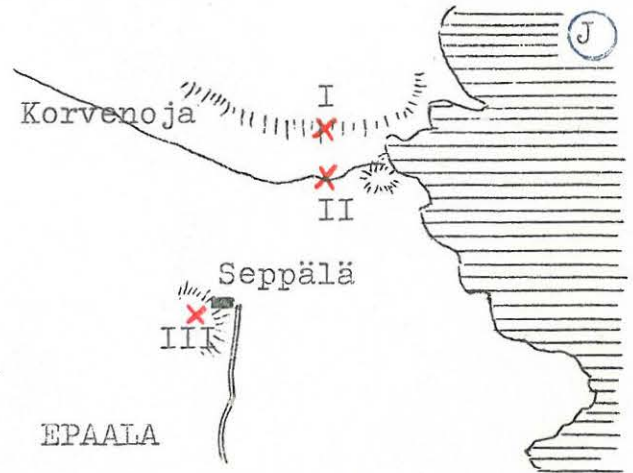
Ainakin myöhemmässä
vaiheessa on hiottu
pitkittäissuuntaan.

XV. S T I P E N D I M A T K A L L A L A H J A K S I S A A D U T ,
I R T O L Ö Y D Ö I K S I O S O I T T A U T U N E E T E S I N E E T :

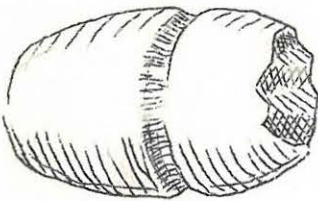

11787. Venekirveen katkelma, vasarapuoli, väri:vaalea ruskeanharmaa, koko: 83×62×35-25 mm. Löytyi Mäki-Uotilan väen

puhdistuksessa Korvenojaa palstansa kohdalta, n 200 m joen suulta, savimaasta. Emäntä Hulda Uotila, os. Pälkäne, Epaala, lahjoitti esineen 30.8.47 Kansallismuseolle.

I uurrekivi 11796
 II venekirv.vasarap. 11787
 III jalanjälkiä kalliassa

1:7

11796. Uurrekivi.

Seppälän lapset löysivät sen Korveojan pohjoispuolella olevan rinteeseen metsän reunasta toista kymmentä vuotta sitten ja toivat sen pihaan. Se on harmaata graniittia, kooltaan: 27×15×11 cm. Emäntä Suoma Seppälä, os. Pälkäne, Epaala, lahjoitti esineen Kansallismuseolle 30.8.47.

11789. Primitiivinen kirves

vaaleaa, viheriänharmaata kiveä, Sappeen Ranta-Hartikkalan pajasta n. 50 m länteen, savimaasta, kyntäessä. Suutari Väinö

Lehtelä, os. Sahalahti, Sappee, lahjoitti 10.9.47 esineen Kansallismuseolle.

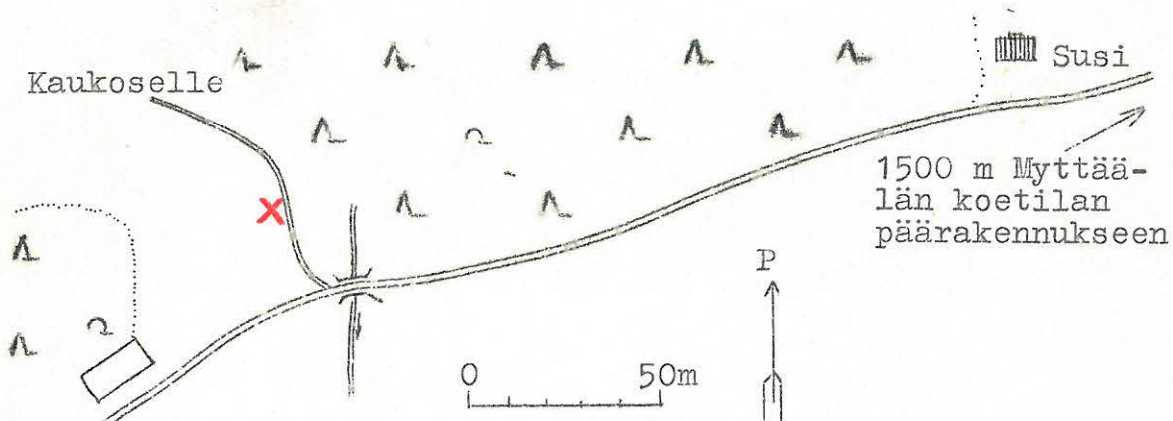
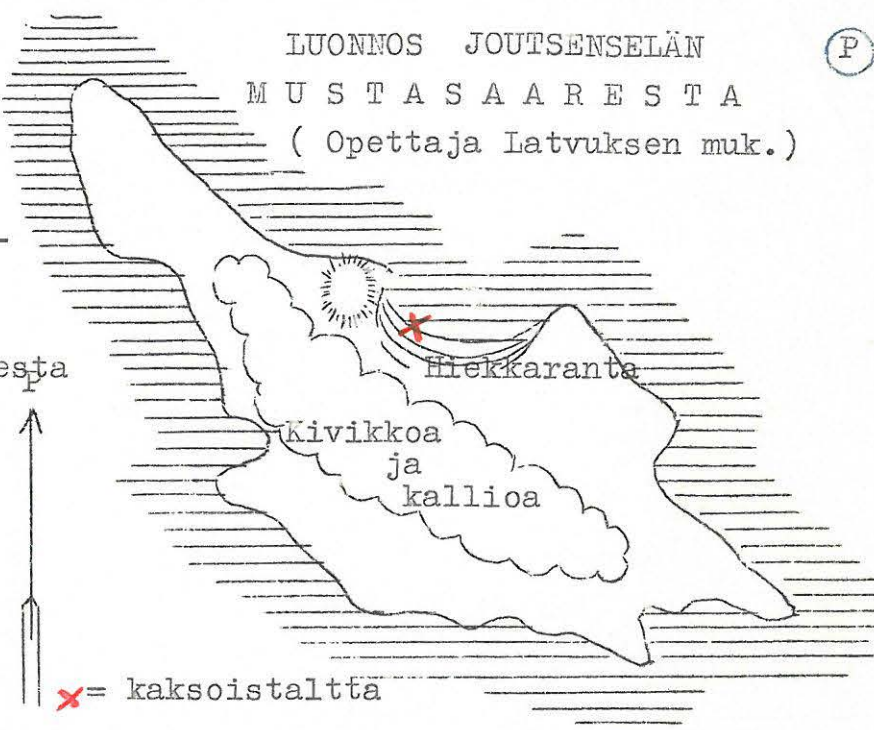
1:2

11788. Kaksoistaltta
 tummanvihreää kiveä,
 koko: $111 \times 45 \times 26$, Jout-
 senselän Mustasaaren
 veden alta paljastuneesta
 rantakivikosta 10.8.
 47. Koululainen Päi-
 viö Latvus, os.Aitoo,
 lahjoitti esineen
 22.9.47 Kansallismu-
 seolle.

LUONNOS JOUTSENSELÄN
 MUSTASAARESTA
 (Opettaja Latvuksen muk.)

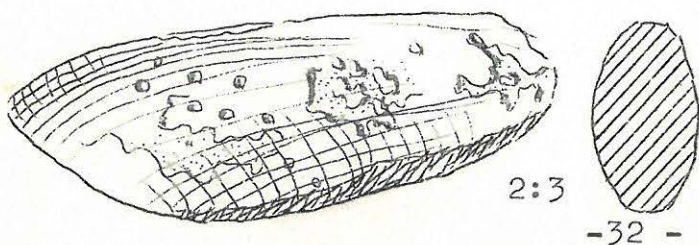
(P)

LUONNOS JÄKÄRLÄ - TYYPIN KIRVEEN (11791) LÖYTÖPAIKASTA

11791. Jäkärä-tyypin kirves, koko: $109 \times 52 \times 32$, väri: vaalea sini-
 harmaa. Löydettiin 1946 n.200 m Myttälän kylän Suden talosta
 suuntaan 43 -oo olevan pellon reunesta, pintamaan seasta. Löy-
 töpaikka on hiekansekaisen saviharjun laella. Pentti Susi, os

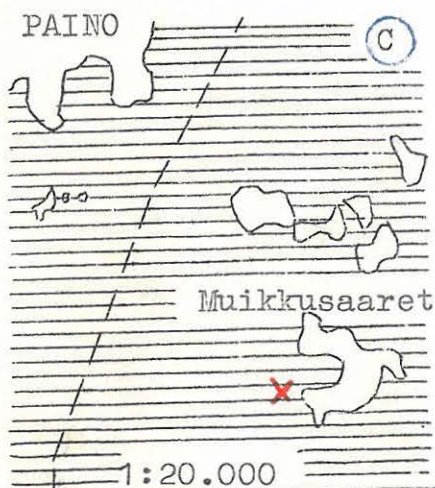
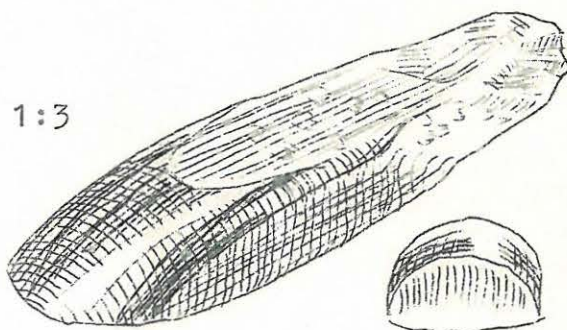
Pälkäne, Myttälä, lahjoit-
 ti esineen 23.8.47 Kansallis-
 museolle.

11790. Reikäkivi ~ värttinäpyörä, harmaata, liuskeista kiveä, Ø 50mm, reijän Ø 10 mm, Kantasenlahdesta jatkuvan laakson etelärinteestä, kauraa korjattaessa, sängestä. Löytäjä, Aukusti Laine, os. Pohjalahti, Luikala, lahjoitti esineen Kansallismuseolle 6.9.47.

11802. Poikkikirves, koko: 180×52×40 mm. väri: umbra, savimaasta, ojaa kaivettaessa, turvekerroksen alta. Löytöpaikasta 30 m suuntaan 3-oo on lato, ja 70 m suuntaan 46-oo toinen lato. Mv. Juho Leivuori, os. Valkeakoski, Paino, lahjoitti esineen Kansallismuseolle 11.10.47.

11803. Pohjalainen kourutaltta, koko: 215×53×22, väri: homeenvihreä + umbra, Mallasveden Muikkusaarten Leppäsaaren savirannasta, joka oli kuivana kesänä paljastunut vedestä. Pol.konst.

Eino Johannes Mäkelä, os. Valkeakoski, lahjoitti esineen 11.10.47.

